

Regionális Energiagazdasági Kutatóközpont
Budapesti Corvinus Egyetem

Gázforrás- és kitermelési szerződés árverési programok hatása a gázpiacok fejlődésére

A hazai programok szerkezetének és eddigi tapasztalatainak
kritikai elemzése a piac fejlődése szempontjából

Pató Zsuzsanna, Szolnoki Pálma és Tóth Borbála

Műhelytanulmány, 2008 – 2

Készítette: REGIONÁLIS ENERGIAGAZDASÁGI KUTATÓKÖZPONT

Levelezési cím: 1093 Budapest, Fővám tér 8.
Iroda: 1092 Budapest, Közraktár utca 4-6, 707. szoba
Telefon: (1) 482-7070 Fax: (1) 482-7037
e-mail: rekk@uni-corvinus.hu

2008. március

A tanulmány elkészítését a Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központja támogatta.

A tanulmányban megfogalmazott állítások ennek ellenére nem tükrözik a Gazdasági Versenyhivatal véleményét, azok kizárólag a REKK kutatóinak szakmai álláspontját fejezik ki.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Versenykultúra Központ támogatásával 2007-ben elkészítettük az európai gas release programok áttekintését. A mostani tanulmány a magyar gas és contract release programok tapasztalatait tekinti át. Mindkét program az E.ON – Mol felvásárlás jóváhagyásának Európai Bizottság által támasztott feltétele volt, és a végrehajtásuk az idén a harmadik évbe lépett.

Tanulmányunkban a hazai program elemzésénél a szokásos piacelemzés részt kiegészítettük egy átfogó interjúorozattal, melynek során a kiíróval, a szabályozó hatósággal, az EU megbízottjával és a piaci szereplőkkel is beszéltünk.

A program végrehajtása – különösen, ha a nemzetközi tapasztalatokkal összevetjük – sikeresnek, sőt példaértékűnek mondható.

- Transzperencia: Az E.ON Földgáz Trade Zrt. transzparens és technikailag kifogástalan aukciókat szervezett. A szerződések megkötése és a szállítások is zökkenőmentesen zajlottak.
- A mennyiség elég jelentős volt ahhoz, hogy valóban piaci változáshoz vezessen. Elmondható, hogy mind a gas, mind a contract release program jelentős mértékben hozzájárult a magyar gázpiac versenyipiaci szegmensének növekedéséhez, a piaci szereplőket versenyképes forráshoz juttatta. A versenyipiaci szegmensben a 2007/2008-as gázévben a források körülbelül 40%-a származik ezekből a programokból. Ebben az értelemben tehát teljesült a Bizottságnak a határozatában kijelölt célja, hogy versenyképes árú gázforráshoz juttasson új szereplőket.
- Szereplők száma: A 2006-os és 2007-es szabadpiacról elmondható, hogy a nyertes szereplők nagy része szerzett az elnyert gázra szabadpiaci fogyasztót, illetve azáltal, hogy több nyertes volt, az aktív kereskedők száma is nőtt a piacon, így feltehetőleg a verseny is.
- Verseny a fogyasztókért: Bár közvetlen mérésére nincs módunk, az interjúk alapján úgy tűnik, hogy bizonyos nagyfogyasztói körért – nem a legnagyobbakért - komoly verseny van. A nagyon nagy fogyasztással rendelkező fogyasztókat továbbra is csak az E.ON tudja ellátni, mivel ehhez elegendő forrással a kereskedők nem rendelkeznek,

vagy ha igen, azt inkább szeretnék szétteríteni. A kisfogyasztók sem vonzóak a kereskedők számára a relatíve nagy tranzakciós költség miatt.

A feltárt problémák:

- A legjelentősebb probléma a szabályozási bizonytalanság.
 - A jelenleg működő hibrid modellben a közüzemi ár a referenciaár. 2006-ban például azért nem kelt el a gázárverésen felkínált teljes mennyiség, mert a közüzemi ár alacsonyabb volt, mint a gáz átlagos beszerzési költsége és nem lehetett tudni, hogy az év második felében a két ár egymáshoz képest hogyan fog változni.
 - A modellváltás törvényi szabályozása évek óta húzódik, jelenleg sem tudható biztosan, hogy mikor kerül ténylegesen bevezetésre. Függetlenül attól, hogy melyik szereplőnek mi a piaci érdeke, a várakozásaik nagyon bizonytalan jövőbeli szabályozási környezetre épülnek.
- A kapacitások ÜKSZ szerinti hátizsák elv alapon történő elosztása jelenleg nem átlátható.
- Az E.ON / ERI erőfölényes helyzete a gas és contract release programok befejezése után komoly szabályozási problémát fog jelenteni, erre mind a versenytársaknak, mind a fogyasztóknak, mind a szabályozó hatóságoknak fel kell készülni.
- Az infrastrukturális fejlesztések (határkeresztező kapacitások bővítése, szállítói és tározói kapacitások növelése) elengedhetetlenek a verseny fenntartásához.
- A forrásbővülést a gas és contract release programokon túl az új import megjelenése jelentheti. Ugyanakkor ezen új importforrások politikai kockázata magas.

Tartalomjegyzék

I. A gas és contract release előírásának körülményei.....	7
II. A 2005-ben érvényes gázpiac kialakulása és szerkezete.....	9
II.1. Kínálati oldal	9
II.2. Keresleti oldal.....	12
II.3. Szabad források	13
II.4. A rendszerhez való hozzáférés	14
II.5. Piacnyitás 2004 és 2005	15
II.6. A MOL-ERI tranzakció hatása a piacszerkezetre.....	16
III. Contract release (2007. július 1. – 2015. június 30.).....	17
III.1. A harmadik fél kiválasztása	17
III.2. Az első év tapasztalatai	18
IV. A magyar gas release program.....	21
IV.1. Az aukciók lebonyolításának általános szabályai	21
IV.1.1. Résztvételi szabályok és az árverés menetrendje.....	21
IV.1.2. Mennyiség.....	22
IV.1.3. Technikai kérdések.....	23
IV.1.4. Szerződés	23
IV.1.5. Az árverés menete.....	24
IV.1.6. Szerződéses ár	25
IV.2. A 2006, 2007 és 2008-as év gázforrás aukciói	27
IV.2.1. A 2006-os aukció	27
IV.2.2. A 2007-es aukció	29
IV.2.3. A 2008-as aukció	30
IV.2.4. Összefoglalás	31
V. Piaci fejlemények 2006 és 2007-ben.....	33
V.1. A gáz és szerződés árverési programokban kínált termékek versenyképessége	33
V.2. Az aukciók során felszabadított gáz szerepe a szabadpiacon.....	33
V.3. Értékelés	36
V.4. A contract és gas release lehetséges hatása a modellváltás után	36
VI. Javaslatok a jövőbeni végrehajtás gyakorlatára vonatkozóan.....	38
VI.1. Az aukció technikai lebonyolítása	38
VI.2. A lotok mérete.....	39
VI.3. Kapacitás allokáció	39

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

CRP - Contract Release Program

DDGÁZ – E.ON Dél – dunántúli Gázszolgáltató Zrt.

ERI - E.ON Ruhrgas International AG

ELMIB – Első Magyar Infrastruktúra Befektetési Társaság

EMFESZ – Első Magyar Földgáz- és Energiakereskedő és Szolgáltató Kft.

EU – Európai Unió

FŐGÁZ – Fővárosi Gázművek

GRP - Gas Release Program

KÖGÁZ – E.ON Közép-dunántúli Gázszolgáltató Zrt.

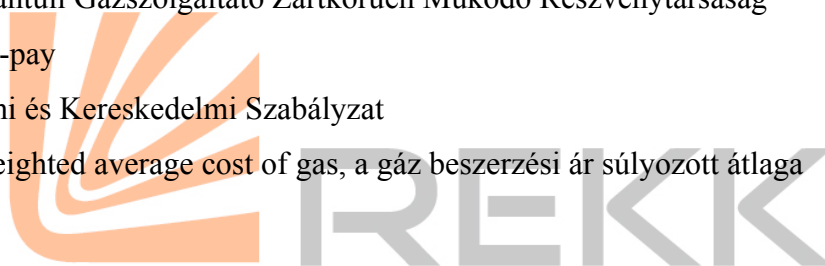
MEH – Magyar Energia Hivatal

TIGÁZ - Tiszántúli Gázszolgáltató Zártkörűen Működő Részvénytársaság

TOP – take-or-pay

ÜKSZ – Üzemi és Kereskedelmi Szabályzat

WACOG – weighted average cost of gas, a gáz beszerzési ár súlyozott átlaga

I. A GAS ÉS CONTRACT RELEASE ELŐÍRÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI

Az Európai Bizottság Versenypolitikai Főigazgatósága részletes vizsgálat után, 2005. december 21-én meghozott határozatában jóváhagyta az E.ON Ruhrgas International AG-nak (továbbiakban: ERI) a MOL Földgázellátó Rt.-ben és a MOL Földgáztároló Rt.-ben történő befolyásszerzését.¹ Ezzel együtt az ERI megvette a MOL tulajdonrészét a Panrusgáz Magyar-Orosz Gázipari Rt.-ben (továbbiakban: Panrusgáz) is, melynek fő tevékenysége az oroszországi GAZPROM-tól származó földgáz értékesítése Magyarországon.

A Bizottság a jóváhagyást azonban számos - az ERI által javasolt, majd a Bizottság által elfogadott - feltételhez kötötte. A magyar földgázpiac likviditásának javítása érdekében a Bizottság az import források egy részének aukción történő értékesítését (*gas release*) írta elő, valamint a hazai kitermelési szerződések (2005. decemberi állapot) harmadik félre való átruházását (*contract release*) az abban szereplő gázmennyiség felére, az eredeti szerződésekben foglalt feltételekkel megegyezően.

Az ERI érdekeltségébe kerülő MOL Földgázellátó Rt.-n keresztül megvalósuló forrásaukció keretében (ma E.ON Földgáz Trade Zrt.) az ERI 8 éven keresztül (2006-2013) évi 1 milliárd m³ mennyiségű földgázt köteles értékesítésre felajánlani a földgázkereskedők és nyilvántartásba vett feljogosított fogyasztók részére. Az évente rendezett aukciókon az ERI érdekeltségei sem közvetlen, sem közvetett úton nem vehetnek részt. Öt földgázaukciót követően, 2010 végén, az ERI jogosult kérni a program megszüntetését, amennyiben képes bizonyítani az Európai Bizottság felé, hogy a gázpiaci helyzet jelentősen megváltozott.

Az aukciók ármechanizmusa lehetővé teszi, hogy a résztvevők versenyképes áron jussanak földgázhoz, hiszen a kezdő ár az átlagos beszerzési költséget reprezentáló WACOG 95%-a. A Bizottság reményei szerint ez kellő ösztönzést biztosít az aukción való részvételre, és ezen keresztül új szereplők piaci helyzetének kialakítására, illetve megerősítésére. A vélhetően alacsony aukciós ár miatt az ERI által elszenvedett pénzügyi veszteséget a Bizottság határozata 26 millió euróban korlátozta. Az aukciók után az E.ON által kiszámolt veszteséget az EU Bizottság Megbízottja (*Trustee*) hitelesíti. Ennek megfelelően a 2006-os és 2007-es árverés veszteségei alapján a 2008-as induló ár már a WACOG 97,4%-a volt.

A kitermelési szerződések átruházására a határozat 6 hónapos határidőt adott, vagyis a 2007-es gázévre már a kiválasztott harmadik félnek rendelkeznie kellett az érvényes új

¹ Case No COMP/M.3696-E.ON/MOL

szerződésekkel, melyek 2016-ig érvényesek. A becslések szerint a szerződésekkel átadott gáz összesen mintegy 7,6 – 10 milliárd m³.

A programban az Európai Bizottság határozatának betartását a Bizottság által kinevezett Megbízott (Trustee) ellenőrzi.² A Megbízott évente jelentést küld a Bizottságnak az árverés lezárása után, melyben értékeli az előírásoknak való megfelelést és javaslatot tesz jövőbeli módosításokra. A Megbízott feladata továbbá a Határozatnak a magyar jogba való beillesztéséből adódó értelmezési kérdések tisztázása, illetve az esetleges eldöntendő tartalmi kérdéseknek a Bizottság felé való továbbítása. A Megbízott munkáját gazdasági tanácsadó segíti, akinek fő feladata az árverés kezdőárának meghatározásához szükséges érték, a mennyiséggel súlyozott földgáz beszerzési átlagköltség (*weighted average cost of gas - WACOG*) kiszámítása.³

A gázpiac további koncentrációjának megakadályozása a versenyhatósági tevékenység fontos terepe. Az Európai Bizottság Versenypolitikai Főigazgatósága felvásárlási és vállalat összeolvadási eljárások engedélyezését sok esetben különféle piacszerkezetet javító „kötelezettségvállalásokhoz” köti, melyekre a kérvényező ajánl, és melyeket a Bizottság bírál el és esetleges további tárgyalások és módosítások után jóváhagy.⁴ Gázforrás felszabadítást (*gas release*) nemcsak az Európai Bizottság, hanem a nemzeti versenyhatóságok is előszeretettel alkalmaznak.⁵

² A Trustee szerepére a megbízást Faludi Zoltán (az első két évben a Köves Clifford Chance ügyvédi iroda tagjaként, majd 2008-tól a Faludi Wolf Theiss iroda tagjaként) kapta.

³ Szilágyi Judit - Ernst & Young

⁴ Az Európai Tanács 139/2004/EK rendelete a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről felhatalmazza a Bizottságot, hogy „határozatához feltételeket és kötelezettségeket fűzzen, hogy biztosítsa az érintett vállalkozások által a Bizottsággal szemben az összefonódás közös piaccal összeegyeztethetővé tétele érdekében vállalt kötelezettségeinek teljesítését. Az összefonódást összeegyeztethetőnek nyilvánító határozatot úgy kell tekinteni, hogy az összefonódás megvalósulásához közvetlenül kapcsolódó és szükséges korlátozásokra is kiterjed.” 8(2) cikkely

⁵ EB határozat alapján zajlik a dán program (Case No COMP/M.3868-DONG/Elsam/Energi E2), nemzeti versenyhatóság kezdeményezte az osztrák, a német, és az angol programot. A spanyol és a török GRP a kormány gázpiacra vonatkozó liberalizációs csomagja részeként került bevezetésre.

II. A 2005-BEN ÉRVÉNYES GÁZPIAC KIALAKULÁSA ÉS SZERKEZETE

Ebben a fejezetben a tanulmányunk tárgyát képező aukciókat megelőző év, a 2005-ös év gázpiaci helyzetképét, és az ahhoz vezető korábbi gázpiaci fejleményeket vázoljuk fel annak érdekében, hogy érthető legyen a szereplők aukciók iránti érdeklődése illetve látható legyen, hogy az aukciók milyen változást hoztak a gázpiacon.

II.1. Kínálati oldal

Az 1970-es és 1980-as években a földgázipart egy nagyvállalat az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt alkotta, amely a földgáztermelést, szállítást, elosztást és szolgáltatást egyszemélyben végezte. A hazai gázkitermelés az 1980-as évek közepén érte el tetőpontját, 7,5 milliárd m³-es évi kitermeléssel, mely kitermelés mennyiség azóta folyamatosan csökken, a belföldi kereslet ellátásában így az import, mely döntően orosz földgázra épült, egyre nagyobb szerephez jutott.⁶ 1991-ben az OKGT-t átszervezték, létrejöttek a gázszolgáltató társaságok, valamint az OKGT jogutódjaként a Magyar Olaj- és Gázipari Részvénytársaság, a MOL.

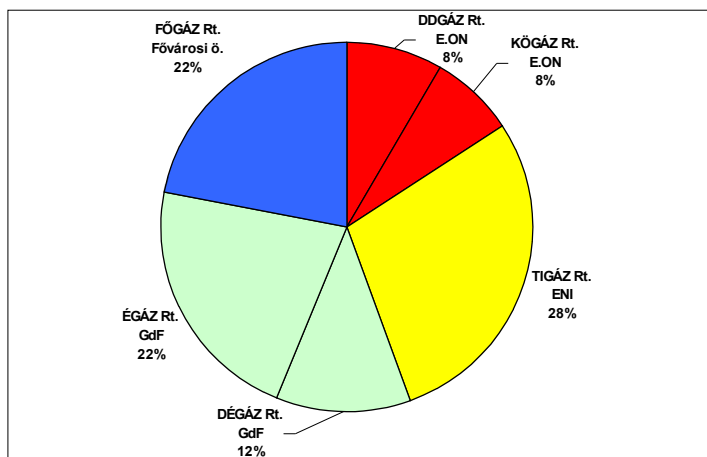
A gázszolgáltatók privatizációjára 1995-ben került sor, amikor a FŐGÁZ Rt. kivételével mindegyik szolgáltató társaság európai gáztársaságok tulajdonába és irányítása alá került. 2005-re a gázszolgáltatók jelenlegi tulajdonosi szerkezete, illetve a közüzemi szolgáltatáson belüli aránya a következőképpen alakult:⁷

⁶ GKI Energiakutató és tanácsadó Kft. (2005): Energiapolitikai Füzetek III. A földgázpiac kilátásai Magyarországon különös tekintettel a kereslet befolyásolhatóságára. 4. old.

⁷ Azóta nagyobb változás a DDGÁZ, FŐGÁZ és a KÖGÁZ tulajdonosi szerkezetében történt. A FŐGÁZ esetében mára 49,83%-ra nőtt az RWE tulajdonosi hányada, és az E.ON már nem tulajdonos. A DDGÁZ és KÖGÁZ esetében az E.ON Hungária Zrt. vált 99,94%-os tulajdonossá.

1. ábra: A gázszolgáltatók tulajdonosi szerkezete és közüzemi szolgáltatáson belüli aránya

KÖGÁZ	71,2% E.ON 13,3% Julius Bar Holding AG 11,6% Swisspartners AG 3,9% Egyéb
DDGÁZ	50,01% E.ON 49,9% RWE 0,1% Egyéb
FŐGÁZ	50% + 2 Fővárosi Önkormányzat 32,7% RWE 16,4% E.ON 0,9% Egyéb
DÉGÁZ	99,8% GdF 0,2% Egyéb
ÉGÁZ	99,4% GdF 0,6% Egyéb
TIGÁZ	50% + 1 ENI 44,2% RWE 7,9% Egyéb

Forrás: Case No COMP/M. 3696-E.ON/MOL

Forrás: MEH (2006): Tájékoztató a Magyar Energia Hivatal 2005 évi tevékenységéről

A MOL Rt, mely 1995-től még a termelési, szállítási, tárolási és nagykereskedelmi gázipari tevékenységek egyedüli szereplője volt, privatizációjára 1995-től kezdődően fokozatosan került sor, az utolsó állami tulajdonban lévő részvények 2006-ban kerültek eladásra.

Az 1994. évi XLI. törvény az ún. 'single-buyer' modellt vezette be a gázpiacra, mely alapján a MOL Rt az ellátás elsődleges felelőseként, az országos igények maradéktalan kielégítésének végrehajtása érdekében a források kizárólagos beszerzésének jogával rendelkezett. A MOL így 1996-ban a korábbi államközi import gázszállítási szerződéseket hosszú távú dollár elszámolású 'take or pay' (TOP) szerződésekre módosította.⁸ Az értékesítés tekintetében hosszú távú gázértékesítési szerződéseket kötött a gázszolgáltatókkal és a szállítóvezetékéről vételező nagyipari fogyasztókkal. A modell tehát mind a nagykereskedelmi, mind a kiskereskedelmi piacot teljesen megkötötte. A nagykereskedelmi piacon a termelőktől és importőröktől is egyedül a MOL mint közüzemi nagykereskedő vásárolhatott, míg a fogyasztókat kiszolgáló szolgáltatók felé is egyedül a MOL értékesíthetett. A fogyasztók pedig kizárólag a területükön működő regionális gázszolgáltató társaságtól vásárolhattak, illetve ha szállítóvezetékéről vételeztek, közvetlenül a MOL-tól. Minden értékesítés államilag szabályozott áron történt.

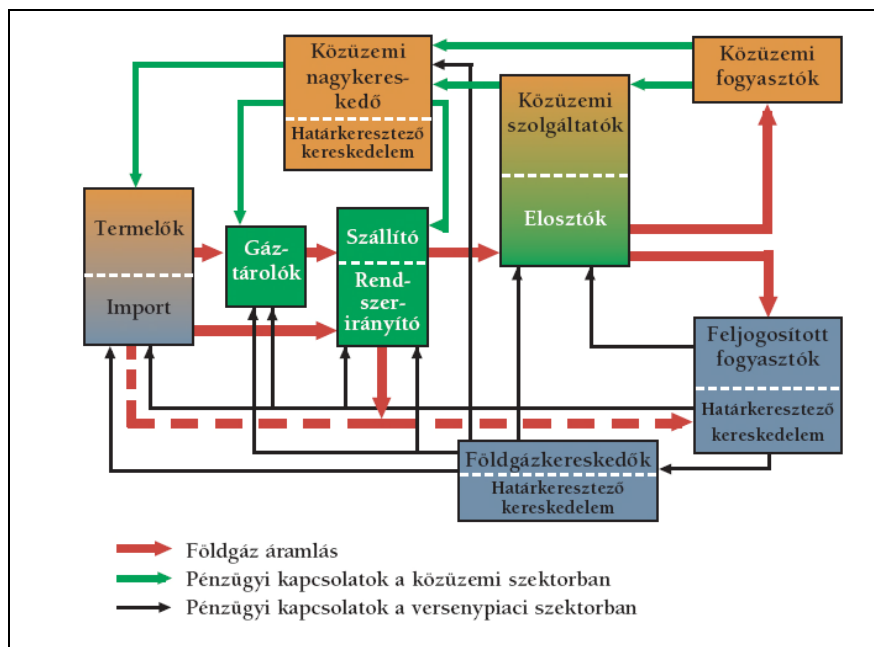
⁸ A gázpiacokra jellemző hosszú távú *Take-or-Pay* (TOP) szerződések az eladót és a vevőt hosszú időre bilaterális köztetésbe helyezik azzal, hogy a felekre nagyon szigorú és pontosan meghatározott kötelezettségeket rónak. A vevőnek akkor is fizetnie kell egy adott összeget, ha nem vette igénybe a lekötött mennyiséget. Az eladónak pedig mindenképpen szállítania kell legalább az előre meghatározott minimum mennyiséget. Ez a konstrukció lehetővé teszi, hogy a vevő bizonyos mozgástéren belül a változó igényének megfelelően vásároljon, az eladó pedig garantált bevételhez jusson.

A 2003-as XLII. számú törvény az EU által létrehozott piaci elvek és szabályok alapján elsősorban a fogyasztói szabad szolgáltatóváltás megengedésével és az ehhez szükséges az infrastruktúrához való harmadik feles hozzáférés előírásával a földgázpiac korábbi kötöttségét feloldotta. Ennek értelmében 2004. januárjától fokozatos piacnyitás vette kezdetét, mely során először a nagyfogyasztók majd 2004. július 1-jétől a többi nem lakossági és kommunális fogyasztó is már megválaszthatta, hogy kitől szeretne gázszolgáltatást vásárolni.⁹ A teljes piacnyitás, mely során már a háztartási fogyasztók is dönthetnek kitől vásároljanak szolgáltatást, 2007. július 1-jére volt meghirdetve. Ezáltal a gázpiacon létrejött a mai napig érvényben lévő ún. hibrid-modell, mely során, a kötött közüzemi piac és a szabadpiac egymás mellett létezik. A közüzemi piac számára továbbra is a közüzemi nagykereskedő szerzi be a gázt (ekkor még a MOL), a közüzemi szolgáltatók pedig továbbra is a közüzemi nagykereskedőtől vásárolnak annak beszerzési átlagárán alapuló államilag szabályozott áron.¹⁰ A szabadpiacon ezzel szemben a fogyasztó bármely szabadpiaci kereskedőtől vásárolhat gázt, míg a kereskedő is szabadon dönthet afelől, hogy honnan szerzi be azt. Fontos pontja még a hibrid modellnek, hogy a feljogosított fogyasztók bármikor visszaléphetnek a szabadpiacról a közüzembe, és mivel a két piaci szegmens közötti váltás költsége nem túlzottan magas, ezért a két piaci szegmens valójában egymással versenyez a feljogosított fogyasztókért. Ez a modell garantálja, hogy a szabadpiaci ár sohasem megy a hatósági ár fölé.

⁹ Nagyfogyasztónak minősülnek a 500m³/óra feletti teljesítmény lekötéssel rendelkező fogyasztók, illetve az erőművek.

¹⁰ 2003-ban a MOL Rt. a törvénynek és az uniós gázdirektívának megfelelően gázüzletági szállítási, tározási és nagykereskedelmi tevékenységeit leányvállalatokba szervezte.

2. ábra: A földgázpiac működési modellje 2004. január 1-től

Forrás: MEH (2005): Tájékoztató a Magyar Energia Hivatal 2004 évi tevékenységéről

II.2. Keresleti oldal

Magyarország földgáz felhasználása a teljes országos összenergia felhasználásra vetítve Európában az egyik legmagasabb, 2005-ben 45% volt. A 2005-ös 14449 millió m³ belföldi felhasználás az 1990-es szint körülbelül 130%-a volt.¹¹

Ami a fogyasztói szerkezetet illeti, a piacnyitást megelőző 2003-as évben a 14557 millió m³ belföldi felhasználás az alábbi módon oszlott meg a különböző méretű fogyasztók között:

¹¹ MEH (2006): Tájékoztató a Magyar Energia Hivatal 2005. évi tevékenységéről

1. táblázat: A belföldi felhasználás megoszlása fogyasztói csoportok között, 2003

Szállítóvezetékéről vételező fogyasztó	24,02%
Elosztó vezetékéről vételező fogyasztó	75,98%
Lakosság	33,09%
20 m ³ /h-nál kisebb összteljesítményű fogyasztók	31,48%
20 m ³ /h-nál nagyobb összteljesítményű fogyasztók	1,14%
nincs mérőórája	0,47%
Nem lakossági	39,44%
Erőművek	27,00%
20 m ³ /h-nál kisebb összteljesítményű fogyasztók	4,76%
20 - 100m ³ /h összteljesítményű fogyasztók	5,97%
101 - 500m ³ /h összteljesítményű fogyasztók	8,04%
500 m ³ /h-nál nagyobb összteljesítményű fogyasztók	20,68%

Forrás: MEH (2004): Tájékoztató a Magyar Energia Hivatal 2003 évi tevékenységéről

Mint látható a 2004. júliusától a szabad piaci kilépésre feljogosított piac jelentős, a teljes gázpiac körülbelül 63,5%-a. Ezen belül is az ellátás szempontjából vonzóbb nagyfogyasztók a teljes piac majdnem 45%-át jelentették.

Ahhoz ugyanakkor, hogy szabadpiaci kereskedők ajánlatot tudjanak adni a feljogosított fogyasztóknak egyrészt számukra is elérhető forrásra, illetve a rendszerhez való hozzáférésre, azaz szabad határkeresztezői, szállítói, tározói és elosztói kapacitásra volt/van szükségük. A továbbiakban erre a két területre térünk ki részletesebben.

II.3. Szabad források

Ami az import lehetőségeket illeti, mint már említettük a MOL hosszú távú TOP szerződéseket kötött az ország gázellátásának biztosítására. A legjelentősebb ilyen szerződés az 1996-ban 20 éves időtartamra kötött MOL – Panrusgáz szerződés, mely során a MOL 194 milliárd m³ – beleértve a jamburgi szerződés meghosszabbítását - földgáz szállítására írt alá szerződést.¹² Ezen szerződés alapján évi 10,2 milliárd m³ földgáz érkezik Magyarországra. A 2004 januárjáig gáz külkereskedelmi monopóliummal bíró MOL további importszerződéseket kötött a Ruhrgas-al, a GdF-el és kisebb ukrán felekkel.

A másik forrás, a hazai kitermelés 2003, 2004, és 2005-ben is 3 milliárd m³ körül mozgott, a kitermelést szinte teljes mértékben a MOL végezte és végzi ma is. A kitermelt gázt a közüzemi nagykereskedő vásárolja meg hosszú távú szerződés keretében. A vásárlási ár a

¹² A Panrusgáz számára a Gazexport értékesíti a Mol felé eladott gázt. A Panrusgáz 2006-ig a MOL és a Gazexport és a szintén a Gazpromhoz köthető Interprocom (50%-40%-10%-os) tulajdonában volt.

gáztörvény (GET 66§ *ba*) alapján 2004. januártól a MOL-Panrusgáz szerződésből származó importárhoz kötött.

Mint látható a szabadpiaci kereskedők számára a belföldi termelés nem jelent szabad forrást, így a piacnyitáskor akkor tudtak/tudnak piacra lépni a hibrid modellben, ha a közüzemi nagykereskedő importforrásához képest olcsóbb importforrást tudtak/tudnak szerezni.

II.4. A rendszerhez való hozzáférés

A szállító rendszert, melynek része az import szempontjából jelentős határkeresztező kapacitás is, a MOL Földgázz szállító Rt. üzemelteti. Import két ponton érkezik az országba, a magyar-ukrán határon lévő Beregdarócon, illetve a magyar-osztrák határon lévő Baumgartennél. A piacnyitást megelőzően egészen 2006-ig a MOL tulajdonában volt a földgáztározói rendszer is, míg az elosztó rendszert a regionális gázszolgáltató társaságok működtették és jelenleg is működtetik.

A piacnyitást megelőzően a piac kötöttségével együtt járt, hogy minden kapacitás fölött a MOL rendelkezett. A piac megnyitásának egyik feltétele a rendszer használatának biztosítása az új szereplők számára. 2004-től a szállítói rendszerhez mindenki szabályozott áron juthat hozzá, míg a tározói rendszerhez a közüzem szabályozott áron, a feljogosított fogyasztók tárgyalásos, egyedi áron juthatnak hozzá. A földgázpiacon a kapacitások elosztását a kapacitások fogyasztókhöz rendelésével igyekeznek megoldani. Az ún. 'hátizsák elv' szerint kapacitáshoz kizárólag igazolt fogyasztói igénnyel lehet hozzájutni. Így amennyiben a fogyasztó a közüzemből vételez, a hozzá allokkált kapacitás, melynek módját az üzemi és kereskedelmi szabályzat (ÜKSZ) határozza meg, a közüzemi szolgáltatóé, illetve a közüzemi nagykereskedőé. Amennyiben a fogyasztó úgy dönt, hogy szabadpiacra lép, a fogyasztó számára allokkált kapacitásokat a közüzemi nagykereskedő és a közüzemi szolgáltató köteles a fogyasztónak átadni, aki ezeket az új kereskedője rendelkezésére bocsátja. Ugyanez történik amennyiben a fogyasztó egy szabadpiaci kereskedőtől válik meg és vált át egy másik szabadpiaci kereskedőhöz vagy vált vissza a közüzembe. Ami az allokkációt illeti, fontos megjegyezni, hogy a fogyasztókhöz rendelt kapacitások számításának alapja a közüzemi nagykereskedő vagy a közüzemi szolgáltató által meghatározott lekötött kapacitás, melyet meghatározott módon korrigálnak a fogyasztó megelőző 12 havi

időszakának csúcsnapi fogyasztásával. A határkeresztező kapacitások allokálása továbbá 80%/20% Beregdaróc/HAG arányban rögzített.¹³

Mint látható, a kapacitások ilyen módon történő elosztása komoly belépési korlátot eredményezhet az új kereskedők számára, hiszen az, hogy egy fogyasztó mekkora kapacitást hoz magával részben attól függ, hogy mit mond a korábbi közüzemi ellátója arról, hogy mennyit kötött le az adott fogyasztóra korábban. A rendszer tehát nem átlátható, és lehetőséget nyújt a verseny torzítására. További korlát a határkeresztező kapacitások elosztása, ahhoz ugyanis, hogy importálni tudjon az országba egy kereskedő kell, hogy már legyenek szerződött fogyasztói, mely egy újbelépő esetében azt kívánja meg, hogy biztos forrás nélkül szerződjön, továbbá a kereskedőnek meg kell oldania az importkapacitások 80%/20%-os felosztását is.

Ezt a szigorú rendszert kicsit rugalmasabbá teszi a másodlagos kapacitáskereskedelem, mely során a hozzáférésre jogosultak (tehát azok, akik fogyasztókat szolgálnak ki) az általuk fel nem használt szállító, tárolói illetve elosztói kapacitásokat újra értékesíthetik.

II.5. Piacnyitás 2004 és 2005

A 2004-es év folyamán a hibrid rendszerben kizárólag a szállító vezetékéről közvetlenül vételező fogyasztók közül léptek ki fogyasztók a szabadpiacra, a kilépett fogyasztás a teljes belföldi értékesítés 3,7%-át tette ki.¹⁴ A Magyar Energia Hivatal éves jelentése szerint a „versenypiac részarányának további bővülését leginkább a szállítóvezeteki szabad import kapacitások hiánya akadályozza”.¹⁵ A piacon a közüzemi nagykereskedő MOL és a közüzemi szolgáltatók is megjelentek saját szabadpiaci kereskedőkkel. Újbelépőként 2004-ben megjelent az EMFESZ, illetve a Borsodchem nagyfogyasztó saját energiakereskedője.

A 2005-ös évben már elosztó vezeteki fogyasztók is megjelentek a szabadpiacon, és a teljes szabadpiaci fogyasztás aránya is nőtt, a teljes belföldi értékesítés 7,8%-ára. További újbelépő kereskedők voltak az Energy Capital, az ELMIB, illetve a Dunaferr mint nagyfogyasztó saját kereskedő cége, melyek szabadpiaci részesedéseiről ugyanakkor nincs publikus információ.

¹³ ÜKSZ (2006): A magyar földgázrendszer üzemi és kereskedelmi szabályzata. Fontos megjegyezni, hogy az allokációra vonatkozó 5.1.2.1. pont még valójában mindig kidolgozás alatt van – a MEH honlapon is korrektúrával szerepel „átalakítás alatt” megjegyzéssel - addig a fent részletezett rendszer működik.

¹⁴ MEH (2005): Tájékoztató a Magyar Energia Hivatal 2004. évi tevékenységéről. 49. old.

¹⁵ MEH (2005): Tájékoztató a Magyar Energia Hivatal 2004. évi tevékenységéről. 7. old.

2005-ben a háztartások feljogosított fogyasztókká válása a modellváltással egyben 2007. július 1-re volt meghirdetve. A modellváltás lényege a közüzemi piac és ezáltal a nagykereskedelmi és kiskereskedelmi piacon lévő kötött és szabályozott árú értékesítés megszűnése. A modellváltástól kezdődően nem csak minden fogyasztó szabadon választhatna, hanem a háztartásokon kívül, melyek számára lehetőség maradna egy szabályozott árú rendszerben, ún. egyetemes szolgáltatásban maradni, mindenki kötelezően is a szabadpiacról kellene, hogy beszerezzen. A modellváltásig azonban azáltal, hogy minden fogyasztó dönthet amellett, hogy a közüzemben fogyasszon, a szabadpiac nagyságát valójában közvetve az állam határozza meg, hiszen a fogyasztók akkor lépnek ki, ha a közüzemi ár magasabb a piaci árnál.

II.6. A MOL-ERI tranzakció hatása a piacszerkezetre

A MOL-E.ON Ruhrgas International (ERI) tranzakció, melyet a tanulmányunk tárgyát képező árveréseket is előíró 2005. decemberi uniós döntés hagyott jóvá, 2006-ra megvalósult. Így 2006-ban az E.ON Földgáz Trade Zrt. lett a közüzemi nagykereskedő, mely a MOL-tól a hosszú távú kitermelési és import szerződéseket változatlan tartalommal átvette. Az ERI-é lett továbbá a tározói rendszer valamint a MOL Panrusgáz-beli 50%-os részesedése is. Ugyanakkor a MOL-nál maradt a kitermelés és a szállítás. A tranzakció eredményeként megvalósult a szállítói rendszer tulajdonosi leválasztása, mely a verseny kialakulásának egyik fontos feltétele. Fontos szerepet játszott a letisztult kép kialakulásában, hogy a Bizottság a döntésében a kereszttulajdonlás megszüntetését is előírta a részt vevő feleknek, melyet azok a döntéstől számított hat hónapon belül végre is hajtottak.

A contract és gas release programok végrehajtását megelőző piaci viszonyok bemutatása után a következő két fejezetben rátérünk először a contract release konkrét végrehajtásának, majd a gas release programok eddigi végrehajtásának bemutatására. A bemutatás során többek között az írásos dokumentumok hiánya miatt is, sokszor fogunk támaszkodni résztvevőkkel készített interjúkra.

III. CONTRACT RELEASE (2007. JÚLIUS 1. – 2015. JÚNIUS 30.)

A Contract Release program (CRP) keretében az E.ON Ruhrgas International AG (ERI) 6 hónapos határidővel vállalta, hogy a MOL Földgázellátó és a MOL Kutatás-Termelés divízió közötti, a hazai kitermelés megvásárlására vonatkozó hosszú távú szerződés “felét” harmadik fél számára adja át. A megállapodásban a harmadik fél a korábbi szerződés minden kötelezettségét és jogát, beleértve az árat - mely a megkérdezettek szerint magasabb, mint a WACOG - valamint a rugalmassági feltételeket változatlanul vállalja át, csupán a szerződött mennyiség került megfelezésre. A CRP-ben vásárolt mennyiség a szerződés teljes időtartama alatt kb. 7,6 – 10 milliárd m³, melyből az első év alatt 1,2 milliárd m³ kerül szállításra.

A Határozat szerint a harmadik fél kiválasztásához a Magyar Energia Hivatal (MEH) és az EU Bizottsága jóváhagyása szükséges. Amennyiben az ERI nem talál határidőn belül alkalmas harmadik felet a szerződés átruházására, a Bizottság határozata szerint az éves mennyiséget a Gas Release Program keretében kell értékesíteni. Erre végül nem került sor, a CRP szerződés átruházása 2006. szeptemberében megtörtént, a szállítás 2007. júliusában kezdődött és 2016-ig tart.

III.1. A harmadik fél kiválasztása

Az ERI minden szóba jöhető, a magyar piacon 2006-ban aktív szereplőt megkeresett a szerződésátadás lehetőségével. A francia tulajdonosú Égáz – Dégáz hamarosan kivonult a tárgyalásokról és csak két lehetséges partner, a TIGÁZ és a FÖGÁZ¹⁶ maradt. Az akkori piaci körülmények között (piacnyitás előtt, hibrid modellel, ahol a közüzemi ár alacsony, ld. a piaci szerkezet leírása rész) kockázatosnak tűnt még a tőkeerős, külföldi tulajdonosi háttérrel bíró szereplőknek is ilyen jelentős mennyiségű gáz átvétele, hiszen a szabad piacon való elhelyezéséhez az alacsony közüzemi árakkal szemben kellett volna versenyképes ajánlatot tenni a fogyasztóknak.

A kockázatok megosztását jelenthette volna, ha nem egy, hanem két vagy több szereplő veszi át a szerződést, ez azonban ellent mondott a Bizottság határozatának, mely betű szerint egy Harmadik Félről rendelkezik. Végül a TIGÁZ lett a szerződött partner, de a mennyiséget 50-50%-ban megosztotta a TIGÁZ és a FÖGÁZKER Kft., kereskedelmi

¹⁶ A FÖGÁZ-ban lévő E.ON részesedést az RWE megvette, így részt vehetett a tranzakcióban, míg a KÖGÁZ és a DDGÁZ E.ON érdekeltség lévén eleve ki volt zárva.

partnerségi viszonyt hozva létre.¹⁷ A döntést mind az EU Megbizott, mind a MEH támogatta, a Bizottság pedig jóváhagyta.

III.2. Az első év tapasztalatai

Az óvatosságot a 2007. év történései igazolták, a TIGÁZ nem tudta a CRP gázt a szabad piacon elhelyezni. Az okok közt a fentebb említett szabályozási késedelmén túl (a sokat ígért modellváltás elhúzódnása és a kezdetekben alacsony, referenciának tekintett közüzemi árak miatt) a TIGÁZ területének fogyasztói szerkezeti sajátossága is szerepet játszhatott. A TIGÁZ-nak kevés igazán nagy fogyasztója van, ráadásul a területén működő földgáz tüzelésű erőművek, amelyek a fogyasztásuk alapján leginkább alkalmasak ekkora mennyiségű gáz folyamatos átvételére, ERI tulajdonban vannak, és mivel a CRP során felszabadított gáz semmiképp nem juthat vissza az E.ON Ruhrgas International-hoz, ezért a TIGÁZ ezeknek az erőműveknek nem értékesíthet. Így a CRP mennyiség elhelyezése jóval több szereplőnek a szabadpiacra való kiléptetésével valósulhat csak meg (ld. melléklet). A 2007/2008-as gázévre a TIGÁZ 3,1 milliárd m³ földgáz értékesítését tervezte a szabad piacon, de ebből csak körülbelül 250 millió m³ valósult meg.¹⁸ Mindazonáltal hosszú távon a szabad piaci jelenlétet a CRP biztosítja a TIGÁZ számára, melyben komoly üzleti lehetőséget lát.

A problémát a TIGÁZ számára a CRP szerződésben szereplő TOP kötelezettség, és a közüzemi felhasználás tiltása jelentette. Ennek oka, hogy a program fő célja a szabad piacon elérhető likvid források növelése, ezért a GRP és CRP programokon belül értékesített gázt csak a szabad piacon lehet értékesíteni. A TIGÁZ előre látva a helyzetből fakadó ellentmondást és a TOP kötelezettség elől menekülve 2007. májusában (még a tényleges CRP szállítások megkezdése előtt) engedélyért fordult a MEH-hez, hogy a CRP gázt mégiscsak a közüzemben értékesíthesse. Ezt az engedélyt a TIGÁZ megkapta, mégpedig **közüzemi nagykereskedői engedély** formájában.¹⁹ Az engedély 2007. július 1.-től (a CRP szállítások

¹⁷ TIGÁZ éves jelentése 2006. p. 19. www.tigaz.hu

¹⁸ Magyar Energia Hivatal 319/2007. számú határozata Forrás: www.eh.gov.hu

¹⁹ Ez a megoldás természetesen kicsit kényszer szülte és nehezen illeszkedik a hibrid modellbe, mely eredetileg egy közüzemi nagykereskedőt ismer. A lehetséges problémákat kiküszöbölendő az engedély megtiltja, hogy a TIGÁZ a nagykereskedelmi terület E.ON-nal való megosztásával kapcsolatban árfelülvizsgálati kérelmet kezdeményezhessen. (I.3.9.) Az engedély előírja, hogy a TIGÁZ köteles a nagykereskedelmi árképző elemek tekintetében az E.ON Földgáz Trade Zrt.-vel aláírni „Megállapodás a közüzemi nagykereskedelmi ármegosztásról” című szerződésben foglaltak szerint eljárni, így a nagykereskedők árbevétel megosztásával biztosítottá válik az indokolt költségeik fedezete.

kezdete) kezdődően az új piaci modell bevezetését célzó törvényi változások (új gáztörvény) hatályba lépéséig érvényes.²⁰

Az engedély indoklásából kiderül, hogy az Európai Bizottság 2007. május 10-i levelében elfogadta – az általuk megfogalmazott elvi feltételek mellett – az E.ON Földgáz Trade Zrt. és a TIGÁZ közös javaslatát a Contract Release Program keretében szerzett földgázmennyiség közüzemi piacon való részleges értékesítésével kapcsolatban. Mindkét társaság elfogadta a feltételeket és nyilatkoztak azok betartásáról.

A feltételek a következők voltak:

- a közüzemben való értékesítés lehetősége csak átmeneti időre áll fenn,
- a TIGÁZ folytatja szabad piaci aktivitását,
- negyedévente beszámol a Trustee és a Bizottság felé a CRP program keretében a versenypiacon értékesített gáz mennyiségének növekedéséről,
- vállalja, hogy az általa ellátott Közüzemi Szolgáltató a gázbeszerzési tarifák tekintetében árelőnyt nem élvez, valamint
- a nagykereskedők kötelezték magukat, hogy az árbevétel megosztás esetleges elégtelensége miatt árfelülvizsgálati igénnyel nem lépnek fel.²¹

A jelenlegi hatályos jogszabályok nem tartalmazzak rendelkezéseket két közüzemi nagykereskedelmi engedélyes földgázpiacon való együttes működésére, a Hivatal ezért általános eljárásrend kialakítását tartotta szükségesnek a közüzemi nagykereskedők között, amely tartalmazza a fogyasztói kilépések kezelését is. Ennek érdekében elfogadta az Engedélyes és az E.ON Földgáz Trade Zrt. között az együttműködésre vonatkozóan megkötött szerződést.²²

A Trustee elmondta, hogy a 2007. évre vonatkozó negyedéves jelentések valóban a versenypiaci szegmensben való növekvő mennyiségű gázértékesítést tükrözik. A probléma a 2008. évi első negyedéves értékesítéssel lesz, mert a CRP gáz ára a közüzemi árak fölött van és ezért nem versenyképes. A TIGÁZ részéről megkérdezett szakértő is megerősítette, hogy komoly gondot jelent az általuk a versenypiacon ellátott fogyasztók megtartása, akik a magas

²⁰ Magyar Energia Hivatal 319/2007. számú határozata Forrás: www.eh.gov.hu

²¹ Az E.ON a közüzemi árakon keresztül korábbi veszteségeiért kap kompenzációt (ennek tárgyalása nem a tanulmány tárgya), és logikus elvárás, hogy a kompenzációt a TIGÁZ (amennyiben a közüzemben értékesít) adja vissza neki, így a közüzemi árképzésen sem kellett e miatt változtatni. Ennek az elszámolásnak a részleteit tartalmazza az Engedélyben hivatkozott szerződés.

²² Az engedély kiadásakor nem lehetett tudni, hogy az új gáztörvény kihirdetése évekre elhúzódik, így az akkor átmenetinek adott engedély érvényességének az új törvény megjelenéséhez kötése logikusnak tűnt.

CRP gáz helyett inkább más kereskedőtől (leginkább az EMFESZ-től) vásárolnak, vagy a közüzembe való visszatérést fontolgatják.²³

A CRP másik 'nyertese', a FŐGÁZ sokkal sikeresebb volt, nekik sikerült a CRP gázt a szabad piacon elhelyezni, és ezzel a szabad piaci részesedésüket egy év alatt a nulláról 16%-ra növelni.²⁴ A FŐGÁZ a piaci kockázatok mérséklését látja abban, hogy a forrásszerkezetébe a hazai kitermelés negyedét beépíthette.²⁵ Ez egyben a saját éves földgáz értékesítésének is körülbelül a negyedét jelenti. A közüzemihez képest magasabb CRP ár miatt a 2008. évben várhatóan a FŐGÁZ sem lesz képes a teljes CRP mennyiség szabad piacon való elhelyezésére.

Végezetül fontos megjegyezni, hogy az interjúk során a szereplők a CRP gázzal kapcsolatos nehézségek említésekor az ár kevésbé versenyképes volta mellett a gáz leszállítás technikai feltételeit is megemlítették. A CRP gázhoz a kereskedő ugyanis más, kedvezőtlenebb technikai feltételekkel juthatnak hozzá, mint például a következő fejezetben tárgyalt gázforrás árverésen (GRP) nyerhető gázhoz. A CRP mögött lévő gázszerződés szerint ugyanis a termelőnek joga van műszaki okokra hivatkozva a szerződés rugalmasságán belül csökkenteni a termelést.²⁶ Az átadási pontok száma is különböző, míg a GRP-ben és a többi kereskedői szerződésekben két átadási pont szerepel, addig a CRP-ben a gáz 5 különböző ponton lép be a rendszerbe. Ennek kezelése az új CRP tulajdonosok számára új kihívást jelent.

A CRP bemutatása után a következő fejezetben rátérünk az eddig megrendezésre került gas release programok bemutatására. A fejezet első részében az árverések általános szabályzatát mutatjuk be, ezt követően a második részben a konkrét aukciók előzményeit és eredményeinek publikus részeit.

²³ Ettől a megoldástól a közüzembe való visszatérés költsége tartja csak vissza őket átmenetileg.

²⁴ Szabó Péter (FŐGÁZ): Gázkereskedelmi tevékenység az unbundling után. Előadás 2008. február 18-án a GASCON konferencián

²⁵ FŐGÁZ éves jelentés 2006. p.4. Forrás: www.fogaz.hu

²⁶ A CRP szállítás műszaki okokra való hivatkozással való csökkentése ugyanakkor kellemetlen érzést kelt, ha egyidejűleg a szállító kereskedelmi engedélyesének ajánlattételével esik egybe.

IV. A MAGYAR GAS RELEASE PROGRAM

IV.1. Az aukciók lebonyolításának általános szabályai

A gázforrás felszabadítási program végrehajtási keretét az Európai Bizottság határozata jelenti, az éves aukciókra vonatkozó szabályokat az aukciók előtt kiadott ún. Útmutató az Ajánlattevőknek (*Information Memorandum*) tartalmazza.

IV.1.1. Részvételi szabályok és az árverés menetrendje

Az E.ON Ruhrgas International (ERI) által évente felajánlott és árverésen értékesített földgázra földgázkereskedők és nyilvántartásba vett feljogosított fogyasztók (akik nyilvántartásba vetették a versenypiacra való kilépésüket) licitálhatnak. Fontos kitétel, hogy az ERI érdekeltségei sem közvetlen, sem közvetett úton nem vehetnek részt az árverésen. Külföldi szereplők bár jogilag részt vehetnek az árveréseken, de gyakorlatilag erre nincs lehetőségük, mivel a külföldre való kiszállításhoz nincs elérhető (szabad) szállítási kapacitás, illetve a swap ügylet tilos ebben a programban.²⁷

Az árverés előkészítésének és megrendezésének folyamata minden évben hasonló ütemezésben zajlik (2008-ra lásd az alábbi ábrát). A regisztrált érdeklődők számára az E.ON Földgáz Trade Zrt. minden évben Ajánlattevői Konferenciát (*Bidders' Conference*) szervez, illetve Útmutatót bocsát a felek részére, mely tartalmazza a soros aukció szabályait. Ez után lehet pályázni az árverésen való részvételre (kvalifikáció), melynek legfontosabb feltétele egy minősített bank által kiállított, folyó év június végéig érvényes első felszólításra lehívható bankgarancia benyújtása. Minősített banknak az ajánlattevőtől különböző a Standard and Poor A vagy a Moody's A3 minősítésű (vagy annál jobb) bank felel meg. A garancia nagysága 150 000 USD minden egyes 25 millió m³-ért, amire a ajánlattevő ajánlatot kíván tenni. Sikeres licit esetén ez fizetési garanciává alakul a Gáz Adásvételi Szerződés értelmében, egyébként felszabadításra kerül. További benyújtandó dokumentumok:

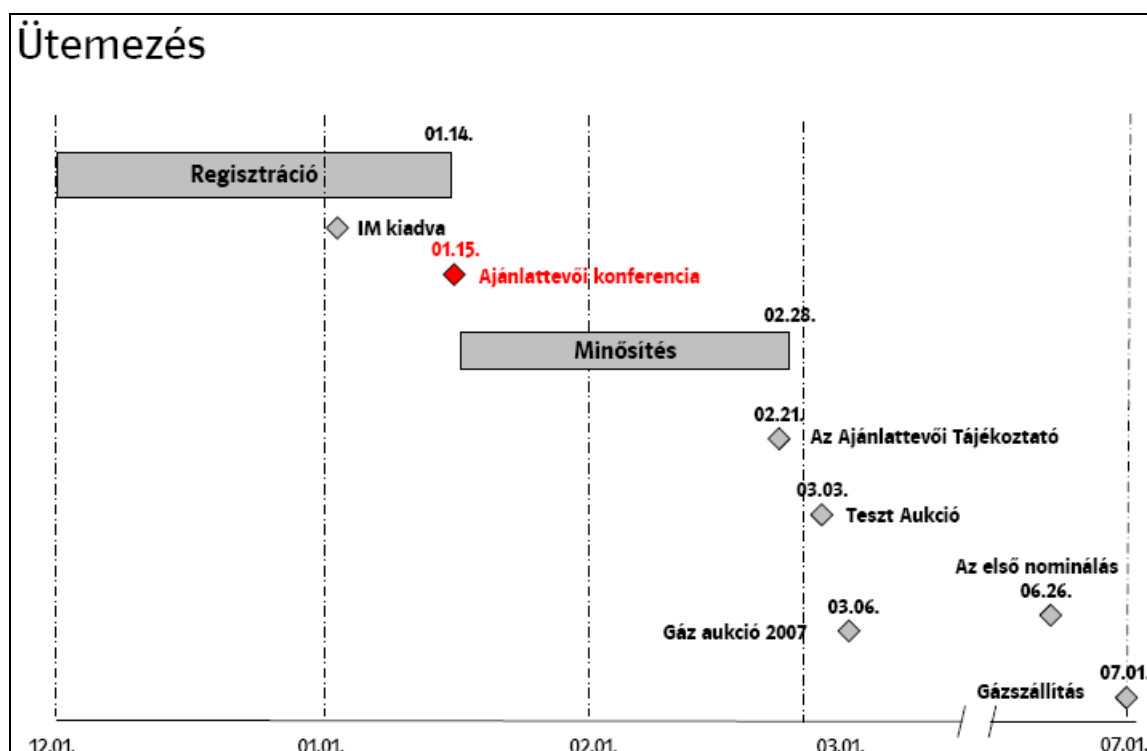
- vállalati tájékoztató,
- EFT/ERI-től való függetlenség megerősítése,

²⁷ Valójában nem maga a swap a tilos, hanem mivel az E.ON tulajdonába nem kerülhet vissza a GRP gáz, a swap viszont jogilag tulajdonoscserével is jár, az E.ON nem vehet részt GRP gázt érintő SWAP ügyletben. Ugyanakkor a Beregdaróc – Baumgarten ponton az E.ON-on kívül gyakorlatilag nincs más szereplő, aki alkalmas lehet swappartnernek, ezért gyakorlatilag lehetetlen swapolni.

- karteltöltő nyilatkozat, és
- nyilatkozat arról, hogy sikeres ajánlattevőként nem áll el a szerződéskötéstől.

A teszt aukció lehetőséget biztosít az árverési internetes oldallal és az alkalmazandó eljárásokkal történő megismerkedésre. Az árverés után az első szállítás ideje az adott gázév eleje, vagyis július 1.

3. ábra: A 2008-as aukció ütemezése

Forrás: Ajánlattevői Konferencia, Budapest 2008. január 15. (Az ajánlattevői konferenciát követő lépések, Nick Aked - IBM)

IV.1.2. Mennyiség

A Határozat alapján a program során évente 1 milliárd m³ gázmennyiséget kell az E.ON Földgáz Trade Zrt.-nek a piacra bocsátania a következő egységekben:

- 5 db 100 millió m³-es egység,
- 5 db 50 millió m³-es egység, és
- 10 db 25 millió m³-es egység.

Az EU határozat szerint az eladatlan földgázt az E.ON Földgáz Trade Zrt. köteles az árverést követő 3 évben, egyenlő mennyiségben felajánlani (a legkisebb 25 millió m³-es egységben). Az első évben (2006) megmaradt 525 millió m³ ennek megfelelően 175 m³-rel emelte a 2007-es és 2008-as mennyiséget.

IV.1.3. Technikai kérdések

A szerződött mennyiség 2 év alatt egyenlő részletekben, az átadási pontokon – 80%-a a Beregdaróci (ukrán - magyar) határponton, 20%-a a Baumgarteni (Ausztria) mérőállomáson – kerül átadásra. Az EON Földgáz Trade Zrt. Baumgartenből a HAG vezetéken szállítja a földgázt az osztrák-magyar határpontig, melyért külön díjat számít fel. A vevő (akár kereskedő, akár feljogosított fogyasztó) a határponttól csak határkeresztező engedély birtokában tudja a földgázt elszállítani.²⁸ A szállítási kapacitás, mint ahogy már korábban említettük, a hatályos szabályozás szerint a fogyasztót illeti meg, vagyis kapacitásigénylés esetén kereskedők esetén fogyasztói igény igazolás szükséges, a fogyasztóknak pedig igazolni kell feljogosított státuszukat.²⁹ A fogyasztó a közüzemi szerződés felmondásakor az általa használt kapacitást is „viszi magával”. Külföldre irányuló szállítást megnehezíti, hogy a gázt két ponton adják át, így ha valaki például nyugati irányba szeretné elvinni a gázt a beregdaróci ponttól, mivel swapra nincs lehetőség, át kellene juttatnia az országon keresztül a baumgarteni pontig. Ehhez azonban szállítói kapacításra lenne szükség, amihez viszont belföldi fogyasztói igény ellátása esetén lehet csak hozzájutni. Így a külföldre szállítás elméleti lehetőség maradt. Az E.ON Földgáz Storage Zrt. által biztosított tárolási kapacitás (betárolás, megőrzés és kitárolás), a szállításhoz hasonlóan, a fogyasztót illeti.

Az aukcióra kínált termék technikai paramétereit tekintve egy folyamatos szállítású, kis rugalmasságú, konstans minőségű termék, így önmagában egy fogyasztó igényének kielégítésére sem alkalmas, csak egy portfólió elemeként hasznosítható.

IV.1.4. Szerződés

A szerződés rendes időtartama 2 gázév, amit a vevő egy évvel hosszabbíthat a make-up gáz átvételének céljából. A szerződés rugalmassági feltételei éves, negyedéves és napi minimális

²⁸ A szállítás a gáz átvételét jelenti az entry pontokon és annak továbbszállítását egy vagy több exit ponthoz (szállítóvezeték fogyasztóhoz, tározóhoz, illetve elosztóvezeték hálózathoz).

²⁹ A kapacitásigényléshez szükséges forrásigazolást az EON adja ki.

mennyiséget határoznak meg. Amennyiben a vevő ennél kevesebbet vételez, az igénybe nem vett mennyiségért is fizetési kötelezettséggel tartozik (2. táblázat). A kifizetett, de át nem vett gázmennyiséget (make-up gáz) előre megszabott időkereten belül nominálhatja és átveheti (3. táblázat). A make-up gáz ára a teljesítés negyedévére vonatkozó szerződéses ár. A TOP alapján kifizetett, de nem vételezett gáz ára beszámítható. A napi maximális mennyiség az egy napra jutó mennyiség 104%-a ($DCQ * 1,04$).

2. táblázat: A szerződés „take-or-pay” rendel

	Minimális mennyiség	Minimálisan fizetendő összeg
Éves	$AMQ = DCQ^{30} * 365 * 0,85$	az igénybe nem vett mennyiségért a gázévre vonatkozó ár 50%-a
Negyedéves	$QMQ = DCQ * \text{negyedév napjainak száma} * 0,85$	az igénybe nem vett mennyiségért a negyedévre vonatkozó ár 6%-a
Napi	$DMQ = DCQ * 0,5$	az igénybe nem vett mennyiségért a hónapra vonatkozó ár 6%-a

3. táblázat: A make-up gáz átvételi rugalmassága

	Időkeret
Éves	1 év
Negyedéves	4 negyedév
Napi	2 hónap

IV.1.5. Az árverés menete

Az árverés tervezését és lebonyolítását az EU Bizottság Megbízottja és a Magyar Energia Hivatal (MEH) felügyeli. Az aukciós szoftvert és a technikai lebonyolítást az IBM Magyarország Kft. végzi. A Megbízott gazdasági tanácsadója az árverés előtt meghatározza a mennyiséggel súlyozott földgáz beszerzési átlagköltség (*weighted average cost of gas* –

³⁰ A vásárolt mennyiség fele osztva a gázév gáznapjainak számával.

WACOG) aktuális értékét. Az Európai Bizottság által jóváhagyott WACOG értéke és az induló ár az árverés előtt kerül kihirdetésre.

Az árverés formája többfordulós emelkedő árú árverés. Az ajánlattevők az egyes lot-okra tesznek ajánlatot a fordulónként megállapított ársáv (induló ár és felső árhatár) alapján, mely fordulónként emelkedik mindaddig, ameddig a kereslet nem nagyobb a felajánlott mennyiségnél. Minden forduló kezdetén az ajánlattevőnek választania kell, hogy „elkötelezett” vagy „helyettesíthető” ajánlatot kíván tenni. Míg az első esetben a 3 különböző méretű lot-okra tehet ajánlatot, a második esetben egy általános gázmennyiségre tesz ajánlatot, vagyis indifferens a lot méretére. A „helyettesíthető” kategóriából nem lehet visszalépni. A fordulók során az ajánlattevő nem növelheti a megszerezni kívánt mennyiséget („elkötelezett” esetben egyik lotméret esetében sem). A forduló induló ára mindig az előző forduló felső határa. A legelső forduló induló ára pedig az első két évben a gazdasági tanácsadó által kiszámított, és a Bizottság által jóváhagyott WACOG 95%-a volt, míg 2008-ban már az ERI veszteségsapkája miatt a WACOG 97,4%-a lett. Az árverés addig tart, míg mindhárom lotméretre (ideértve a helyettesíthető igényt) bejelentett igény nem haladja meg a teljes felajánlott mennyiséget. Azok a méretek, ahol ez megvalósul, elszámolásra kerülnek és mindenki az ekkor megállapított áron vásárol.

IV.1.6. Szerződéses ár

Az aukción nyertesekkel megkötött szerződésben az átvételi ár (USD/GJ) egy mozgó képlet szerint kerül negyedévente meghatározásra. A 2007-es és 2008-as szerződések árképlete:

$$P_q = P_0 * (0,5*GO/GO_0 + 0,5*FO/FO_0) - F$$

ahol a $P_0 = \text{WACOG}$

GO és FO a gázolaj és a fűtőolaj Platts jegyzési ár 9 havi átlaga

GO₀ és FO₀ a gázolaj és a fűtőolaj bázisértékei (előző év április – december)

Az F értéke tartalmazza az aukció eredményét. Az F az aukciós ár és az aukció kori WACOG különbsége. Ezt az árelőnyt a vásárló a szerződés ideje alatt állandó összegben kapja, F nincs

indexálva. Mivel az F értéke az egyes lotméretek záróárától függ, ezért az egyes vevők F záróértéke különböző lehet a lotportfóliójuk függvényében.³¹

³¹ Ha egynél több méretben vásárol, akkor az F faktor meghatározására szolgáló elszámoló ár az egyes termékekre az utolsó fordulóból származó elszámoló árak mennyiséggel súlyozott átlaga.

IV.2. A 2006, 2007 és 2008-as év gázforrás aukciói

Ebben az alfejezetben bemutatjuk, hogy mi történt az eddig megrendezésre került gázforrás aukciókon. A bemutatás során kitérünk az aukciók előzményeire, illetve a szereplők véleményére, valamint a lehetséges eredményeket befolyásoló tényezőkre.

IV.2.1. A 2006-os aukció

Az első évben az aukció előkészítésekor felmerült néhány olyan értelmezési kérdés a konkrét végrehajtással kapcsolatban, amely kisebb hazai jogszabályi módosításokat, illetve gyakorlati döntéshozatalt igényelt. Ezek közül a fontosabbak:

- A közüzemi szerződések felbontását az aukción nyertes cégek számára lehetővé kellett tenni úgy, hogy a különböző kapacitás lekötési határidőkkel ne ütközzön.
- A lotok méretével kapcsolatban felmerült, hogy mind az aukció lebonyolításában, mind a résztvevők igényei szempontjából megfelelőbb lenne, ha csak egy méret, a legkisebb (25 millió m³-es) lenne. Ezzel kapcsolatban az ERI kezdeményezte is a módosítást, de később visszavonta, mert a szoros határidők miatt nem volt reális, hogy ez az EU megfelelő döntéshozatali szintjén végigfusson.
- Az aukciós kiinduló ár számításánál több körben kis mértékben módosult a WACOG az EU megbízott, a MEH és az ERI szakemberei közötti egyeztetéseken.
- A piaci szereplők tájékoztatása az első aukciót megelőzően a tanulási folyamat első lépése volt, így természetesen jóval több megkeresés volt mind az EU megbízott, mind a MEH felé, mint a későbbiekben. Az ERI által szervezett ajánlattevői konferencián is ekkor érkezett a legtöbb értelmezési kérdés.
- Az aukciót nagy érdeklődés kísérte, a külföldi szereplők felmérték a lehetőségeket, több olyan érdeklődő is megjelent, akik a magyar piacon korábban nem voltak jelen. Az ő számukra nyilvánvalóvá vált, hogy a magyar piaci szabályozási környezet (a kapacitáselosztás hátizsák elven, illetve a GRP-n való részvétel feltételeként a határkeresztező engedély szükségessége) komoly belépési korlátot jelent. A két átadási pont közti SWAP kizárása és a tranzit szállítások tilalma a kapacitáskorlátokra való hivatkozással azokat az érdeklődőket tántorította el, akik gáz exportban gondolkodtak.

Az aukció lebonyolításának gyakorlati kérdései határidőre megoldódtak, az aukció lebonyolítására 2006. május 4.-én került sor. A konferenciára regisztrált 36 érdeklődőből végül csak 10 szereplő tette le a szükséges pénzügyi garanciát.

A felkínált 1 milliárd m³ gázból csupán 475 millió m³ kelt el a kiinduló áron (WACOG 95%), mert nem volt többre kereslet. A két nyertes közül az egyik kereskedő (Édenergia), a másik végfelhasználó (Borsodchem) volt. Mindkettő magyar cég, így a vásárolt gáz is Magyarországon került felhasználásra.³²

A szereplők szerint a fenti eredményt a következő okokra lehet visszavezetni:

- a szoros határidők, amik az rákészülést határok közé szorították nem tették lehetővé, hogy a kereskedők megtalálják és meggyőzzék a közüzemből való kilépésről azokat a fogyasztókat, akik esetleg a szabad piacon a GRP gázt megvennék,
- a májusi aukció idején még nem lehetett biztos a nyertes, hogy a közüzemi árakat júniustól hogyan módosítja az állami szabályozás, és az aukció idején a közüzemi ár még alacsonyabb volt a GRP áránál, és
- a szabályozási környezet nem csak a közüzemi árak vonatkozásában volt bizonytalan, hanem a modellváltást illetően is, vagyis nem lehetett tudni, hogy mikortól kényszerülnek a fogyasztók versenypiaci környezetben szolgáltatót választani (ez utóbbi bizonytalanság a mai napig jellemzi a magyar piacot).

Mindezek a kockázatok óvatosságra intették a potenciális ajánlattevőket, hiszen a GRP szigorú 'take-or-pay' (TOP) kötelezettségeket is ró a nyertesekre. A 2006-os aukció után a júniusi közüzemi árrendelet utólag igazolta a nyertesek kockázatvállaló magatartásának a helyességét. A piac számára referenciának tekintett közüzemi ár ugyanis magasabb lett, mint a GRP ár.

A 2006-os aukción el nem kelt mennyiséget az EU előírásainak megfelelően a következő három évben kell egyenlő mennyiségben a szokásos évi 1 milliárd m³ gázzal együtt aukcióra bocsátani.

³² Hungarian Energy Office: Annual Report to the European Commission 2006., p. 42.

IV.2.2. A 2007-es aukció

A 2007 március 1.-i aukción a felkínált mennyiség 1175 millió m³ teljes mértékben kiosztásra került már az első körben, a kiinduló áron. Az aukciós konferenciára jelentkezett 33 résztvevőből végül 4 résztvevő nyert, egy feljogosított fogyasztó és három kereskedő.

Az aukciós végár megegyezett a kiinduló árral, ami a WACOG 95%-a volt. Az árképlet némiképp módosult az előző évhez képest, az F faktort az indexáláson kívül helyezték, hogy az ERI veszteségei előre kiszámíthatóak legyenek.

Az egyik nyertes feljogosított fogyasztóval folytatott interjú alapján elmondható, hogy az aukción való részvételüket komoly előkészítő munka előzte meg. Vizsgálták a saját gázvételezésüket, és a GRP-n felkínált terméket, ugyanis ez utóbbi egy konstans fogyasztói profil fedezésére alkalmas. Végül valamivel kevesebb gázt vettek a gas release programban, mint amennyi a fogyasztási szerkezet alapján indokolt lett volna, mert a nagykereskedő által meghatározott számukra kiadott kapacitás csak kisebb mennyiséget tett lehetővé. A fogyasztásuk GRP-ből nem fedezett részét az E.ON kereskedő cége biztosította.

Ebből az egy példából is látható, hogy a magyar gázpiacon a hátizsák elv nem transzparens kiosztása, valamint az, hogy az érvényben lévő Üzemi és Kereskedelmi Szabályzat (ÜKSZ), amely a MEH honlapon is korrektúrával szerepel, feltüntetve, hogy a szabályozás „átalakítás alatt” van, továbbra is korlátot jelent a versenypiaci

A 2007. évben az ERI nagyjából elérte a 26 milliós eurós veszteséget, amelyet az EU döntésben felső határként vállalt a gas release programhoz kapcsolódóan. Ettől kezdődően az aukciós kiinduló ár meghatározásánál azt kellett figyelembe venni, hogy a 2008-as aukción akkor se lépje túl az ERI ezt a korlátot, ha netán újra a kiinduló áron kelne el az aukcióra felkínált mennyiség.

Nem tartozik szorosan a gas release programhoz, de a piaci környezet változása szempontjából nagyon jelentős fejleménye volt a 2007. évnek, hogy az EMFESZ megjelenésével a magyar piacon túlkínálat jelent meg. A magyar kereslet által nem lefedett, de a közüzemi nagykereskedőnek a hosszú távú szerződések keretében TOP kötelezettség mellett szállított többlet gáz mennyiségét a MEH a hazai éves fogyasztás mintegy 30%-ára becsüli. A veszteség elsősorban a hosszú távú szerződések birtokosát, az ERI-t sújtotta, és TOP kötelezettsége miatt fizetnie is kellett a fel nem használt gázért.

Az EMFESZ körülbelül 3 milliárd m³ gázt hozott be Ukrajnából, melynek egy részét saját fogyasztói számára értékesítette (valamivel több, mint 1 milliárd m³-t) a versenypiacon, de bizonyos hányadát az E.ON vette meg, hogy a gázbeszerzési portfóliójában versenyképesebb áru gáz is szerepelhessen.

IV.2.3. A 2008-as aukció

A kiinduló ár az EU megbízottjának és a MEH képviselőjének jóváhagyásával a veszteségapka korlát figyelembe vételével a 2008-as aukciónál a WACOG 97,4%-a volt. A kiinduló ár ez okból való emelkedését részben ellensúlyozta, hogy az E.ON beszerzési portfóliója az EMFESZ szállítások és az egyéb szerződések újratárgyalása miatt javult, azaz maga a WACOG a korábbi évekhez képest reál értékben alacsonyabb lett.

A piaci szereplők már az aukciót megelőzően is nagy érdeklődést mutattak a gas release iránt és tudható volt, hogy a kereslet a közüzemi piachoz képest még mindig kedvező áru gázért nagy lesz. A 2008. március 6.-i aukció három körös volt, és a konferencián regisztrált 25 érdeklődő közül végül az aukción 8 vállalat vett részt és 6 volt sikeres.³³

Az aukción, a felkínált 1,175 milliárd m³-ből 1,1 milliárd m³ kelt el. Az aukció érdekessége volt, hogy a különböző méretű lot-ok más-más áron zártak, a nagyobb lotok olcsóbban keltek el, mint a kisebbek. A nyertesek közt két feljogosított fogyasztó és négy kereskedő volt. Ebben az évben a nyertes kereskedők közt volt a TIGÁZ is, ami azt mutatja, hogy az emelkedő árú GRP még mindig elég kedvező árú ahhoz, hogy a versenypiaci portfólióján (ami főleg a CRP szerződésből áll) javítson. Továbbá tudni lehet, hogy az emelkedő árak mellett volt olyan 2007-ben sikeres résztvevő, aki az első kör után kiszállt.

³³ Újabb földgáz aukciót tartott az E.ON Földgáz Trade, 2008. március 20.

Forrás: http://www.eon-energiakereskedo.hu/index_eiroda.php?betumeret=1&inverz=alternate%20&menu=290

IV.2.4. Összefoglalás

4. Táblázat: a GRP résztvevők száma éves bontásban

	2006	2007	2008
A konferencián regisztráltak	35	32	24
Letették a garanciát	10	7	8
Nyertek az aukción	2	4	6

A gas release program sikerességét támasztja alá, hogy folyamatosan nagy érdeklődés kíséri. Az aukciót megelőzően rendezett konferencia tájékoztató jellegét sokan értékelik pozitívan. A regisztráltak csökkenő száma azt mutatja ugyanakkor, hogy sokat tisztult a kép az aukción beszerezhető terméket illetően, így az első két évben megjelent résztvevők közül a harmadik konferenciára elmaradtak azok, a magyar piac szempontjából potenciális új belépők, akik a gázt nem magyarországi fogyasztó ellátására vásárolták volna. (pl. Essent, DONG, Edison, British Gas, Worldenergy). Az érdeklődőknek egyre nagyobb hányada (2008-ban már egyharmada) komoly részvételi szándékát a bankgarancia letételével is bizonyította. A nyertesek száma pedig nő, ami a GRP forrás piaci versenyélénkítő szerepét támasztja alá, a transzparens körülmények között nem diszkriminatív módon hozzáférhető forrás fontosságát a piaci szereplők számára.

5. táblázat: A magyar gas release programban megnyert mennyiségek millió m³-ben és zárójelben a nyertes ajánlattevők száma

	2006	2007	2008
Végfogyasztó	350 (1)	400 (1)	500 (2)
Kereskedő	125 (1)	775 (3)	600 (4)
Összesen	475 (2)	1,175 (4)	1,100 (6)

Amint a fenti táblázatból is kitűnik, a feljogosított fogyasztók (összesen két szereplő) jelentős mennyiséget, az eddig kiosztott teljes mennyiség 45%-át saját felhasználásukra megvásárolták. A gas release tehát egy adott nagyfogyasztói körben valós alternatív gázforrást jelent.

A gas release programban olyan kereskedő is forráshoz jutott, amely a programot megelőzően nem volt jelen a magyar piacon. Ugyanakkor nem lehet azt a következtetést levonni, hogy a program az új belépők piacra jutását segítette volna elő, mert nincs és a szereplők elmondása szerint nem is reális, hogy legyen olyan kereskedő, aki csak a gas releasen szerzett gázforrásra támaszkodva tudhat biztonságos ellátást nyújtani a fogyasztóinak. A magyar piacon jelen lévő új belépők jellemzően a jelentős energiapiaci tapasztalattal rendelkező multinacionális anyacég magyar leányvállalatai, mint pl. a SHELL Hungary Zrt. vagy az EconGas Hungária Földgázkereskedelmi Kft. ezek a szereplők egyéb gázforrással is rendelkeznek.

A programok bemutatása után a következő fejezetben rátérünk azok versenyzői piacra gyakorolt hatásának elemzésére. Megvizsgáljuk, hogy hogyan alakult a programok kezdete óta eltelt két évben a versenypiac mérete, illetve a versenypiacon tevékenykedő kereskedők részesedése. A piaci fejlemények tükrében értékeljük a programokat.

V. PIACI FEJLEMÉNYEK 2006 ÉS 2007-BEN

V.1. A gáz és szerződés árverési programokban kínált termékek versenyképessége

Az energiahivatal munkatársai és a piaci szereplők véleménye alapján is a magyar gáz nagykereskedelmi piacon ma a legversenyképesebb árú gázzal az EMFESZ rendelkezik. Ezután következik az alábbi táblázat szerinti GRP ár (2006, 2007, 2008), majd az ERI beszerzési ára (WACOG-ja), végül a CRP ár és az egyéb importszerződések árai.

6. táblázat: a magyar gáz árverési programban felszabadított gáz aukciós végára (USD/GJ)³⁴

	2006	2007	2008
Az aukciós ár	8.023 USD/GJ	8.2667 USD/GJ	n.a.

A versenypiaci szegmensben a hibrid modelben a WACOG alapján számított közüzemi ár a referenciaár, ezért mint már említettük, a kereskedők számára csak addig van lehetőség a fogyasztókat a versenyszegmensben kiszolgálni, amíg a közüzemi ár magasabb, mint az ő portfóliójuk ára. A feljogosított fogyasztóknak ugyanis lehetőségük van a közüzembe visszatérni (a visszatérésnek persze van költsége). Az interjúk alapján ugyanakkor elmondható, hogy a jellemző mégsem a közüzembe való visszatérés, hanem a kedvezőbb ajánlatot tevő kereskedőhöz (EMFESZ) való átváltás.

V.2. Az aukciók során felszabadított gáz szerepe a szabadpiacon

A 2006/2007-es gázévben a gázforrás aukciónak köszönhetően körülbelül 237,5 millió m³ gáz került a szabadpiacra.³⁵ A contract release keretében történő szállítás ebben az évben még nem indult el. Így 2006-ban csak a forrásárverés következtében 237,5 millió m³ gázt értékesítettek a szabadpiacon.

³⁴ Az aukciós végár természetesen nem nyilvános, a táblázatban azért szerepelhet mégis az ár, mert az első két évben az aukciós kiinduló ár lett a végár is. A 2008-as aukción már három kör volt, és ismert, hogy a végár a WACOG 97,4%-ánál magasabb volt, de nem érte el a WACOG-ot, valamint a különböző lotok különböző árakon (a kiinduló árnál magasabban) zártak.

³⁵ Az eladott 475 millió m³ két gázév alatt kerül leszállításra.

A 2007/2008-as gázévben már egyrészt folyik a 2006-os aukció szállítása, másrészt a 2007-es aukció szállítása is megindult így összesen 825 millió m³ kerül a szabadpiacra az aukciók kapcsán. A contract release esetében a FŐGÁZ körülbelül 600 millió m³-t, míg a TIGÁZ a megvásárolt 500 millió m³ gáz körülbelül felét, 250 millió m³ gázt értékesít ebben a gázévben a szabadpiacon, így a 2007/2008-as gázévben a contract release keretében további körülbelül 850 millió m³ kerül a szabadpiacra. Azaz csak a forrás és szerződésárverések következtében minimum 1675 millió m³ gázt értékesítenek jelenleg a szabadpiacon. A szabadpiac részesedésének alakulását a teljes hazai értékesítésen belül az alábbi táblázat mutatja.

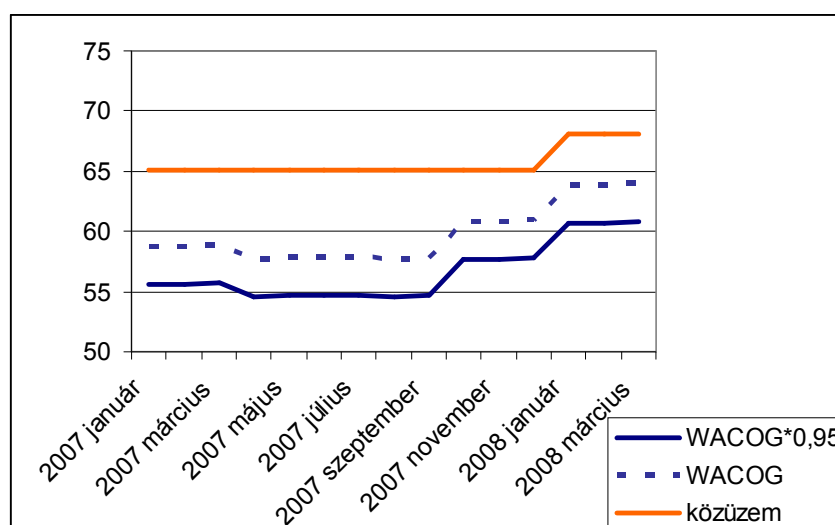
7. táblázat: A szabadpiac aránya a teljes belföldi értékesítésen belül

	millió m ³	% a teljes értékesítésen belül
2004	521	3,7%
2005	1132	7,8%
2006	1435	10,5%
2007	4130	27,9%

Forrás:³⁶

Mint látható 2007/2008-ban látványosan emelkedett a korábbi évekhez képest a szabadpiac aránya. Ez szerintünk és az interjúalanyok szerint is elsősorban a szabad források megnövekedésének, illetve a közüzemi ár a források áraihoz képesti viszonylag magas árszintjének volt köszönhető. Az alábbi ábra a közüzemi ár és az aukciók alapjául szolgáló WACOG viszonyát mutatja a 2007-es évre és a 2008-as év elejére.

4. ábra: A közüzemi nagykereskedő átlagos beszerzési költsége és a közüzemi nagykereskedelmi ár viszonya 2007-2008-ban

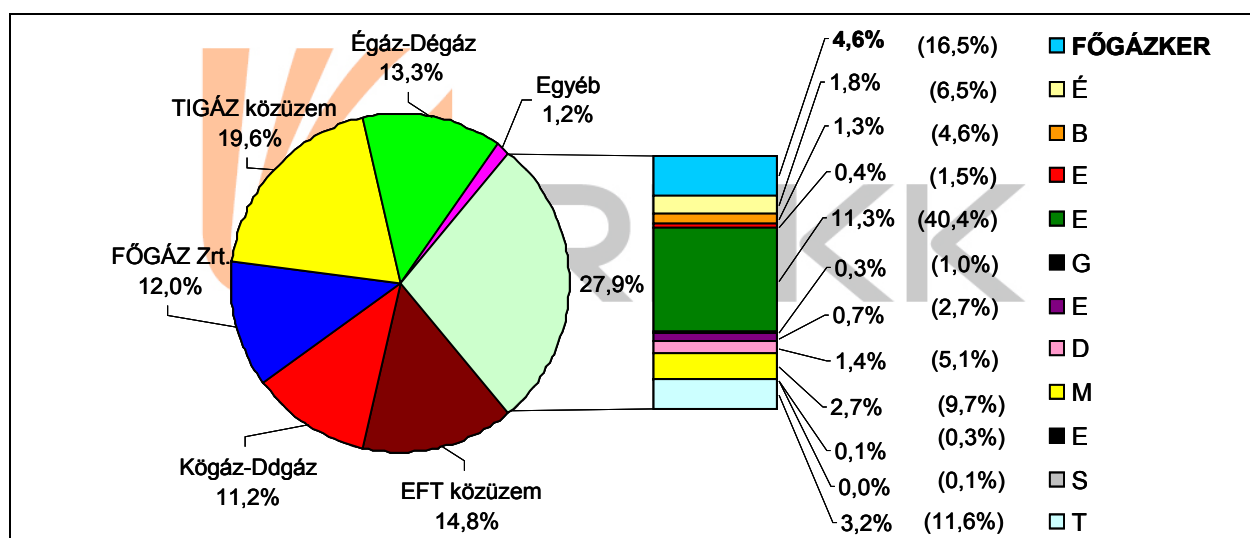

³⁶ 2004, 2005 adatok: MEH éves jelentések, 2006: MEH földgázipari társaságok adatai 2006, 2007: Szabó Péter (FŐGÁZ): Gázkereskedelmi tevékenység az unbundling után. Előadás 2008. február 18-án a GASCON konferencián

Forrás: Gáti István (E.ON): Gas és Contract Release Program. Előadás 2007. február 21-én a Gascon 2007 konferencián

Ami 2007-ben a szabadpiaci kereskedők aktivitását és piaci részesedéseit illeti, az alábbi ábra jól mutatja, hogy 2006 és 2007-ben tovább bővült az aktív szabadpiaci kereskedők köre, többek között megjelent a Shell, az OMV kereskedője az Econgaz, az Electrabel, és a Global NRG. Másrészt az is látható, hogy a contract release során gázhoz jutott FŐGÁZ (16,5%) illetve TIGÁZ (11,6%) a szabadpiacon jelentős piaci részesedést tudott elérni, náluk többet csak az olcsó saját import forrással rendelkező EMFESZ tudott (40,4%). Az is látható, hogy a közüzemi szolgáltatók szabadpiaci kereskedői (pl: Édenenergia) általában is aktívak a piacon, valamint megtalálható egy-egy nagyfogyasztó saját kereskedője is, ami nem meglepő, hiszen a forrásaukción is nyertek.

5. ábra: A szabadpiaci gázellátás 2007. végén kb. 4,130 Mrd m³ a teljes gázellátáshoz képest (becsült adatok)

Forrás: Szabó Péter (FŐGÁZ): Gázkereskedelmi tevékenység az unbundling után. Előadás 2008. február 18-án a GASCON konferencián

Összességében a 2007-es szabadpiac szerkezete szinte visszatükrözi a forrás és szerződésárverések eredményeit, amiből következtethető, hogy az aukcióknak, a közüzemi árak relatíve magasán tartása mellett, jelentős szerepe volt a szabadpiac megélénkülésében. Azok a szereplők, akik nem nyertek az aukción, az EMFESZ és a MOL kivételével, nem is mutatnak jelentős aktív szabadpiaci tevékenységet, azaz a contract és gas release sikeres volt eredeti céljában, a szabadpiaci szereplőket versenyképes forráshoz jutatta a forrásszegény szabadpiacon.

V.3. Értékelés

A 2006-os és 2007-es piac bemutatása során láthattuk, hogy a contract release és gas release programok a hazai szabadpiac élénkítésében nagy szerepet játszottak, a nyertes szereplők (részben a TIGÁZ is) szereztek az elnyert gázra szabadpiaci fogyasztót, illetve azáltal, hogy több nyertes volt, az aktív kereskedők száma is nőtt a piacon, így feltehetőleg a verseny is. Bár ez utóbbi közvetlen mérésére nincs módunk, egy kereskedő interjúalanyunk arról számolt be, hogy a nagyfogyasztók esetében, akiket megkerestek, azok már több, legalább négy ajánlatot kaptak más kereskedőktől. Ugyanakkor látni kell, hogy nem minden fogyasztó vonzó a kereskedők számára. A nagyon nagy fogyasztással rendelkező fogyasztókat például az E.ON-on kívül senki nem akarta ellátni, mivel annyi forrással a kereskedők nem rendelkeznek, vagy ha igen, azt inkább szeretnék szétteríteni. Az interjúk alapján jelenleg még a kisméretű fogyasztók sem vonzóak a kereskedők számára a relatíve nagy tranzakciós költség miatt. Szerintük az EMFESZ háztartási piaci megjelenése mögött is inkább politikai, mint gazdasági megfontolások vannak.

V.4. A contract és gas release lehetséges hatása a modellváltás után

A 2007-ben tapasztalt élénkülés tartósságának feltétele mindaddig amíg a hibrid modellben maradunk a közüzemi ár költségeket tükröző szinten tartása, illetve a források elérhetősége. Amennyiben a modellváltás bekövetkezik, az egyetemes szolgáltatásra nem jogosult fogyasztók már kizárólag a szabadpiacról vételezhetnek majd, így a szabadpiac mérete jelentős és állandó lesz. Kérdés ugyanakkor, hogy ezt a szabadpiacot milyen piacszerkezet fogja jellemezni.

Az E.ON domináns pozícióját hosszú távon csak az új importforrások megjelenése tudja enyhíteni. Ennek jelei már most is mutatkoznak: a piacon megjelent új forrásokkal az EMFESZ a MOL pedig jelentős szállítóvezetési és tárolói kapacitásbővítésekbe fogott. A hazai források kitermelése csökkenő mértékű, de szintén alternatív forrást jelent. A contract release révén még 2016-ig a TIGÁZ és a FŐGÁZ is bár az E.ON-hoz képest kis mértékű, de biztos portfólióval rendelkezik. A gázárverések bár rövid időre nyújtanak forrást egy-egy kereskedőnek, így valójában inkább átmenetileg bírnak jelentős hatással, ugyanakkor megrendezésük a biztos piaci szereplők piaci erejét csökkentheti. A gázárverési programok lezárulásával a meglehetősen költséges, TOP klauzulákkal ellátott szerződéseibe ragadt E.ON

domináns piaci helyzetbe kerülve könnyen érvényesítheti majd a magasabb árakat. A tárgyalási pozícióját az is erősíteni fogja, hogy a beszerzési áaira a piaci versenytársaknak az árverések lezárultával semmilyen rálátása nem lesz.

VI. JAVASLATOK A JÖVŐBENI VÉGREHAJTÁS GYAKORLATÁRA VONATKOZÓAN

A Bizottság elsődleges célja a contract és gas release programok előírásával a hazai gázpiaci likviditás és verseny élénkítése volt. Az előző fejezetben a piac elemzése során láttuk, hogy a programok sikeresnek tekinthetők céljuk tekintetében. Ebben a fejezetben arra térünk ki, hogy a jelenlegi végrehajtás gyakorlatán hogyan lehetne tovább javítani a programok sikerességét illetően.

VI.1. Az aukció technikai lebonyolítása

A magyar gázforrás aukció technikai lebonyolításával kapcsolatban az aukción résztvevő interjúalanyoknak nem volt kifogásuk. Úgy tűnik, hogy az E.ON Földgáz Trade Zrt. mindent megtett a részletes tájékoztatásért. Egyes interjúalanyok szerint szinte minden jelenlegi gázpiaci szereplő részt vett az E.ON Földgáz Trade Zrt. aukciót megelőző konferenciáján, még akkor is, ha valójában nem akart szerepelni az aukción, csak informálódni akart az E.ON WACOG-járól. Volt, aki azt mondta, hogy az egyik legnagyobb hozadéka a gázforrás aukciónak ennek megismerése volt. A nagykereskedelmi árakra vonatkozóan az aukció végára benchmark ár lehetne. Amennyiben ennek publikálása nem lehetséges (bár szükséges szerintünk), akkor legalább a kiinduló ár publikálását (akár a MEH honlapján is) meg kellene tenni.

Az interjúk fényében érthetetlen számunkra, mind a WACOG, mind az aukció eredménye körüli szigorú titoktartás. Alapvetően az eredmények bizalmasan kezelése a nyertesek érdeke. Ugyanakkor interjúink során azt tapasztaltuk, hogy a szereplők tudnak arról, hogy ki mennyit vásárolt és mennyiért, azaz pont a versenytársak előtt volt ez nyílt titok. Továbbá az interjúk során a nyertesek sem titkolóztak afelől, hogy mennyit vásároltak, ez az információ nem üzleti titok. Így számunkra úgy tűnik, hogy az aukció eredménye a piacon belül szinte mindenki számára ismert, aki előtt indokolt lehetne az eredmény bizalmasan kezelése. A fogyasztók viszont nem tudhatnak semmit, pedig az ő tájékoztatásuk alapvetően nem lenne negatív hatással a nyertesekre, viszont a transzparenciát erősítené. Így javasoljuk, hogy a konferencia anyagai, illetve legalább a nyertesek kiléte és a megszerzett mennyiség legyen publikus.

VI.2. A lotok mérete

Mint azt már korábban említettük, az aukció során különböző méretű lotokra lehet licitálni. Ennek a rendszernek furcsa következménye az ideai eredmény, mely során a különböző lotméretek különböző árakon zártak. Arról is beszámoltunk, hogy az E.ON Földgáz Trade Zrt. kezdeményezte a Bizottságnál a lotok méretének egységesítését, a legkisebb lotméretben, ugyanakkor ez a kezdeményezés a Bizottságnál elakadt, majd visszavonásra is került. Alapvetően a minél több, minél kisebb lotméret az aukciót vonzóbbá teheti, közepes fogyasztók és kisebb kereskedők számára is, nem véletlen, hogy a legnagyobb verseny az aukción a legkisebb lotméretért volt. Ezért mi is azt javasoljuk, hogy egy lotméret legyen, amely egyben a jelenlegi legkisebb méretű.

VI.3. Kapacitás allokáció

Tanulmányunk során bemutattuk, hogy a kapacitások allokációjának jelenlegi mechanizmusa egyrészt nem transzparens, másrészt a szabadpiaci részvételt feltehetőleg, de az aukción való részvételt biztosan torzítja. Egyrészt azáltal, hogy egyes hazai jelentkezők a fogyasztásuk szabadpiaci ellátására nem kaptak a 'hátizsákjukba' elegendő kapacitást, így az aukción a tervezettnél csak kisebb mennyiségre tudtak végül licitálni. Másrészt a 'hátizsák elv' által a tranzit elé támasztott nehézségek miatt azok a szereplők, akik külföldre szállítanak a megvásárolt gázt, az aukción jelenleg nem vesznek részt. Míg az előbbi probléma az aukció versenyélénkítő hatását tényleg gyengíti, a külföldre szállítók kizáródásával ugyanakkor az aukcióra került gáz hazánkban marad, és a belföldi piacon bővíti az elérhető forrásokat, mely a hazai versenyre végső soron élénkítőleg hathat. Ez utóbbi fejleményt ugyanakkor el lehetne érni azáltal is, ha az aukció szabályzata megtiltaná a vásárolt gáz külföldre szállítását, mely a Bizottság kiírásának nem mondana ellent. A kapacitás allokáció módjának transzparenssé tételére ugyanakkor az egyenlő versenyfeltételek szempontjából nagyon nagy szükség van, viszont természetesen ezt nem a gázforrás aukció keretében kell és lehet megoldani.